

09.11.2005

EDUSKUNTA
Ulkoasiainvaliokunta

Viite **UTP 45/2005 vp**

Asia

**NATON JA RAUHANKUMPPANUUSOHJELMAN KEHITYS; KESKEISIÄ AJANKOHTAISIA
KYSYMYKSIÄ**

Oheisena lähetetään eduskunnan ulkoasiainvaliokunnalle sen pyynnöstä ulkoasiainministeriön ja puolustusministeriön laatima muistio koskien Naton ja rauhankumppanuusohjelman kehitystä ja siihen liittyviä keskeisiä ajankohtaisia kysymyksiä.

Va. yksikön päällikkö

Hannele Voionmaa

09.11.2005

UTP 45/2005 vp

**NATON JA RAUHANKUMPPANUUSOHJELMAN KEHITYS;
KESKEISIÄ AJANKOHTAISIA KYSYMYKSIÄ**

Naton rooli ja tehtävät ovat muuttuneet sen mukaan, miten liittokunnan jäsenet ovat arvioineet kansainvälistä turvallisuutta. Naton 26 jäsenmaata (joista 19 EU-maita) ovat järjestäneet maanpuolustuksensa Nato-jäsenyyden ja sen puitteissa tehtävän monikansallisen yhteistyön pohjalle. Vaikka Naton jäsenilleen antamat turvatakuut säilyvät perustehtävänä - mitä etenkin Naton uudet jäsenmaat korostavat - on järjestön lähivuosien toiminnan painopiste käytännössä sotilaallisessa kriisinhallinnassa. Venäjää ei enää pidetä uhkana ja mikäli se sellaiseksi kehittyisi, Natolla katsotaan olevan riittävästi aikaa varautua mahdollisiin vastatoimiin.

Naton lähivuosien tärkeimmiksi tehtäviksi on Istanbulissa v. 2004 pidetyssä huippukokouksessa määritelty sotilaallisen transformaation loppuunsaattaminen, Irakin ja Afganistanin vakauttaminen sekä vakauden projisointiin ja terrorismin vastaisen toiminnan tehostamiseen liittyen olemassaolevien kumppanuuskehittämisen ja yhteistyöverkoston laajentaminen. Natossa on myös meneillään mm. sihteeristön ja komitearakenteen uudistamisprosessi. Seuraava epävirallinen, vain jäsenmaille tarkoitettu huippukokous, pidetään marraskuussa 2006. Virallinen huippukokous, johon myös kumppanimaat kutsutaan, on tarkoitus pitää v. 2008.

Tässä muistiossa käydään läpi Naton ja rauhankumppanuusohjelman kehitykseen liittyviä keskeisiä ajankohtaisia kysymyksiä. Siinä ei ole pyrittykään arvioimaan sitä, miten tarkoituksenmukaista näiden tehtävien hoitaminen on Naton toimesta verrattuna muihin mahdollisiin vaihtoehtoihin.

Naton kriisinhallintaoperaatiot ja uudet toimintamuodot

YK valtuutti kesäkuussa 1999 turvallisuusneuvoston päätöslauselmalla 1244 NATO:n perustamat KFOR-joukot (*Kosovo Force*) toimimaan turvallisen ympäristön vakiinnuttamiseksi ja pakolaisten paluumuuton helpottamiseksi Kosovossa. Tällä hetkellä KFOR-operaatioon osallistuu 26 Nato-maata ja 12 Naton ulkopuolista maata kokonaisvahvuuden ollessa n. 17 000 sotilasta. Operaatio pysyy toistaiseksi Nato-johtoisena ja ainakin vuoden 2006 ajan noin nykyisen suuruisena. On kuitenkin myös esitetty näkemyksiä, että operaatio voisi ehkä siirtyä noin vuosien 2007-2008 tienoilla EU:lle.

Vuonna 2002 perustettu ISAF-operaatio Afganistanissa (*International Security Assistance Force*; YK:n päätöslauselmat 1386, 1413 ja 1444) siirtyi Naton johtoon v. 2003. ISAF:n tehtäviin kuuluvat mm. turvallisuuden ylläpitäminen, paikallisen hallinnon avustaminen, poliisin ja asevoimien kouluttaminen sekä Kabulien kansainvälisen lentokentän toiminnan ylläpitäminen. Operaatioon osallistuu 26 Nato-maata ja 11 Naton ulkopuolista maata. Lisäksi Naton ulkopuolisista maista ainakin Venäjä ja Australia valmistelevat kontribuutiota. Operaation kokonaisvahvuus on n. 12 400 sotilasta. NATO pyrkii lähentämään ISAF:n ja Yhdysvaltain johtamien koalitionjoukkojen (*Operation Enduring Freedom, OEF*) yhteistyötä vuoden 2006 kuluessa, jolloin PRT-toiminnan laajentuminen Afganistanin eteläisiin maakuntiin saa operatiivisen valmiuden (tavoitteena kesäkuu 2006). Ratkaisun avulla pyritään mm. lisäämään samalla operaatioalueella toimivien erillisten operaatioiden koordinaatiota sekä tuomaan Yhdysvaltojen voimavaroja lähemmin ISAF-operaation tueksi (helikopterit, evakuoitinkyky jne.).

NATO:n Välimeren laivasto-operaatio (*Operation Active Endeavour, OAE*), on toiminut v. 2004 keväästä lähtien koko Välimeren alueella. Operaation tehtäviin kuuluu alusten saattaminen Gibraltarin salmen läpi sekä terrorisminvastaiseen toimintaan osallistuminen. Vaikka operaatio on perustettu artikla 5:n nojalla, se on avattu myös Naton ulkopuolisille maille. Venäjän osallistumisesta OAE-operaatioon sovittiin joulukuussa 2004. Ukraina suorittaa oman lippunsa alla olevien alusten tarkastuksia sekä osallistuu tiedustelutiedon vaihtoon. Israel, Algeria ja Marokko harkitsevat operaatioon osallistumista. Operaatio jatkaa toimintaansa toistaiseksi ja mahdollisesti laajenee myös Mustalle Merelle.

Naton Irakin koulutusmission (*Nato Training Mission, NTM-I*) tavoitteena on tukea Irakin hallitusta ja turvallisuusinstituutioita niiden oman kapasiteetin parantamiseksi. Toiminta keskittyy koulutukseen, varusteapuun ja tekniseen tukeen. Koulutus tapahtuu sekä Irakissa että maan ulkopuolella. Rauhankumppanimailta ei ole pyydetty virallisesti tukea. Toistaiseksi vain Sveitsi on avannut kuluvaan syksynä Pfp-kurssinsa irakilaisille.

Naton uutta globaalia roolia heijastaa em. toimintojen lisäksi myös keskustelu Naton mahdollisesta roolista Lähi-idässä, järjestön toiminta Afrikassa eli mm. logistiikka- ja kuljetustuki Afrikan unionin AMIS II-operaatiolle Sudanin Darfurissa, sekä humanitaarinen avustusoperaatio Pakistanin maanjäristyksen seurausten lievittämiseksi. Viimemainittu koostuu kolmesta pääkomponentista: pioneeripataljoona ja tarvittava kalusto mm. teiden ja sortuneiden rakenteiden raivaamiseksi, monikansallinen lääkintäyksikkö sekä siirrettävä esikunta kansainvälisen avun koordinaatiota varten, erityisesti YK:n toiminnan tukemiseksi. Lisäksi Nato toimittaa Pakistaniin kolme vedenpuhdistamoja. Ilmakuuljetusten lisäksi hyödynnetään mahdollisesti myös Naton merikuljetuskapasiteettia. Operaation kestoksi on määriteltävä 90 vuorokautta.

Sihteeristön ja komitearakenteen uudistaminen

NATO:n pääsihteeri Jaap de Hoop Scheffer on asettanut tavoitteekseen vahvistaa liittokunnan roolia transatlanttisen poliittisen dialogin foorumina. Pääsihteeri on asettanut selvitysmiehen pohtimaan yhtäältä, miten liittokunnan päätöksentekoa voitaisiin tehostaa ja toisaalta miten sihteeristöjen resursseja voitaisiin kohdentaa vastaamaan paremmin todellisia tarpeita. Erityisenä tavoitteena on vapauttaa resursseja Naton uusille painopistealueille kuten Välimeri-dialogiin ja Istanbulin yhteistyöaloitteeseen.

Päätöksenteon tehostamisessa tarkoituksena on luoda Naton neuvostoa valmisteleva kokoonpano, jolle ohjattaisiin osa asioista. Kyseessä olisi lähinnä edustustojen kakkosmiestasolla toimiva ryhmä, joka käsittelee etukäteen neuvoston agendalle tulevia asioita. Lisäksi asioiden valmisteluun liittyvää vastuuta pyritään jakamaan eri asiantuntijakomiteoille, jotka voivat antaa toimenpidesuosituksia neuvostolle. Organisaatiota pyritään keventämään mm. komitea- ja työryhmärakennetta purkamalla. Myös Naton kansainvälisen sihteeristön ja sotilassihteeristön välistä synergiaa pyritään lisäämään muun muassa tuomalla sihteeristöt fyysisesti aiempaa lähemmäksi. Pidemmän aikavälin tavoitteena voi olla sihteeristöjen yhdistäminen.

Mahdollisista päätöksentekoa-, komitea- ja työryhmärakennetta koskevista uudistuksista on tarkoitus päättää Naton joulukuun ulkoministerikokouksessa. Konsensus-periaatteen arvioiminen ei kuulu reformihankkeeseen. Naton sisäisellä uudistuksella ei ole tässä vaiheessa suurta vaikutusta yhteistyöhön rauhankumppaneiden kanssa.

Naton sotilaallinen uudistusprosessi

Naton sotilaallisen uudistusprosessin eli transformaation voidaan katsoa alkaneen vuoden 1999 Washingtonin huippukokouksesta, jossa alkanutta kehityssuuntausta vahvistettiin ja konkretisoitiin Prahan huippukokouksessa vuonna 2002. Transformaatio on ensi vuoden epävirallisen huippukokouksen keskeisin aihe. Siinä korostetaan joukkojen käytettävyyttä oman alueen ulkopuolella eli nopeaa siirrettävyyttä operaatioalueelle minne tahansa maailmassa ja ylläpidettävyyttä vaikeissakin olosuhteissa ilman isäntämaatukea. Maa-, meri- ja ilmavoimien yhteistoimintaa pyritään kehittämään myös mm. etukäteen tapahtuvien tukeutumisyhteistyöjärjestelyiden ja logistiikan osalta.

Prahan huippukokouksessa vahvistettuja transformaatioon liittyviä asiakokonaisuuksia ovat sotilaallisten voimavarojen kehittämiseen tähtäävä ohjelma (*Prague Capabilities Commitment, PCC*), nopean toiminnan joukot (*NATO Response Force, NRF*), Naton komentorakenteen uudistaminen, joukkotuhoaseiden vaikutukselta puolustautumista koskeva aloite sekä terrorismin torjuntaan ja ohjuspuolustukseen liittyvät yhteistyöhankkeet. Parhailaan työn alla olevan uuden laaja-alaisen poliittisen ohjauksen asiakirjan (*Comprehensive Political Guidance, CPG*) tavoitteena on määrittää mikä on Naton toimintaympäristö 10-15 vuotta tästä eteenpäin, mitä voimavaroja se tarvitsee kyetäkseen suoriutumaan tulevista haasteista ja miten nämä voimavarat tuotetaan uudelleen järjestettyä hallintomekanismia käyttäen. Asiakirjan sisältö on tarkoitus saada valmiiksi vielä kuluvaan vuoden aikana ja valtion päämiesten hyväksyttäväksi se vietäneen marraskuun 2006 huippukokouksessa.

NATO:n nopean toiminnan valmiusjoukko (*NATO Response Force, NRF*) saavutti alustavan valmiuden 2004. Täysi operatiivinen valmius on tarkoitus saavuttaa v. 2006, joskin edelleen on jossain määrin epävarmaa, miten siinä onnistutaan. NRF-joukot ovat 5-30 vuorokauden valmiudessa ja niitä on kyettävä ylläpitämään operaatioissa itsenäisesti 30 vuorokautta. Valmiusjakso kestää kuusi kuukautta, mitä edeltää kuuden kuukauden harjoittelujakso. NRF:n kerrallaan valmiudessa oleva osasto on yhteensä n. 25 000 sotilasta (vrt. EU:n taisteluosastot n. 1 500 sotilasta). Tehtäviin kuuluu NATO:n toiminnan koko kirjo aina evakuointitehtävistä kriisinhallintaan, terrorismin torjuntaan ja yhteisen puolustuksen tehtäviin. NRF:n osia on jo käytetty mm. syksyllä 2004 Afganistanin vaalien aikaan sekä Pakistanin maanjäristyksen jälkihoidon yhteydessä. Joukot siirtyvät kansallisesta komennosta NATO:n komentoon operaatioalueella.

Euroatlanttisen kumppanuusneuvoston sekä rauhankumppanuuden perusta ja tulevaisuus

Rauhankumppanuuden toimintoja ohjaavana elimenä ja poliittisena konsultaatiofoorumina toimii vuonna 1997 perustettu Euroatlanttinen kumppanuusneuvosto (*Euro-Atlantic Partnership Council, EAPC*), jonka jäseniä ovat kaikki Naton jäsenvaltiot ja rauhankumppanit, yhteensä 46 maata. Viime keväänä järjestettiin ensimmäistä kertaa EAPC:n ulkoministeritasoinen ns. Turvallisuusfoorumi Åressa. Tavoitteena oli edistää avointa ja epävirallista turvallisuuskysymyksiä koskevaa dialogia sekä mahdollistaa turvallisuuskysymyksiä koskeva mielipiteiden vaihto kansalaisjärjestöjen, tutkijoiden sekä tiedotusvälineiden edustajien kanssa. Kokous onnistui - useiden ministerereiden poissaolosta huolimatta - tavoitteissaan siinä määrin, että seuraava Turvallisuusfoorumin kokous pidettäneen ensi keväänä. Paikasta ei ole vielä tehty päätöstä, mutta Kazakstan ja Kirgisia ovat ilmoittaneet Natolle kiinnostuksestaan järjestää kokous.

Rauhankumppanuus (*Partnership for Peace, PfP*) perustettiin alunperin vastaamaan etenkin Nato-jäsenyyttä tavoittelevien maiden tarpeita. Tämän ns. ensimmäisen vaiheen rauhankumppanuuden merkitys on Naton laajentumisen myötä vähentynyt. Tällä hetkellä Naton 20 rauhankumppanuusmaasta jäsenyysvalmennusohjelmassa (MAP) on vain kolme maata (Albania, Kroatia ja Makedonia). MAP-ohjelman ulkopuolisista rauhankumppanuusmaista Ukraina ja Georgia ovat asettaneet tavoitteekseen Nato-jäsenyyden. Ukraina saatetaan kutsua MAP-ohjelmaan jo ensi vuonna. Serbia ja Montenegron sekä Bosnia-Hertsegovinan PfP-jäsenyyden ehtona on puolustusuudistusten ja demokratisointiprosessien edistyminen sekä sotarikollisten kiinniottaminen yhteistyössä ent. Jugoslavian sotarikostuomioistuimen (ICTY) kanssa. Naton sitoutuminen Balkanille säilynee vahvana. Naton kansainvälinen sihteeristö haluaisi Naton edustajien osallistuvan myös Kosovon statusneuvotteluprosessiin.

Istanbulin huippukokouksessa v. 2004 rauhankumppanuuden painopistealueiksi vahvistettiin Kaukasia ja Keski-Aasia. Alueen maat eivät niihin kohdistetusta tuesta huolimatta ole kyenneet riittävästi hyödyntämään rauhankumppanuuden tarjoamia välineitä kehityksessään. Joidenkin maiden osalta demokratia- ja ihmisoikeuskehitys on taantunut. Alue on edelleen strategisesti tärkeä, mutta Keski-Aasian poliittinen epävakaus ja etenkin Uzbekistanin ihmisoikeusloukkaukset ovat osaltaan vahvistaneet käsitystä Naton rajallisista toimintamahdollisuuksista.

Uzbekistanin ihmisoikeusloukkaukset ovat käynnistäneet kuluvana syksynä keskustelun rauhankumppanuuden arvoista ja toiminnasta tilanteessa, jossa kumppani ei noudata hyväksytyjä periaatteita. Uzbekistanin osalta on jo sovittu maan sulkemisesta joidenkin PfP-toimintojen ulkopuolelle. Natoon kuulumattomat EU-maat ja Sveitsi ovat korostaneet arvokeskustelun tärkeyttä rauhankumppanuuden uskottavuuden kannalta. Maat ovat valmistelleet Naton kansainväliselle sihteeristölle muistion rauhankumppanuuden arvoihin liittyvän keskustelun taustaksi. Muistiossa painotetaan, että rauhankumppaneiden tulee kaikessa toiminnassaan noudattaa kumppanuussopimuksen periaatteita, sillä rauhankumppanuuden uskottavuus kärsii, mikäli rikkomuksiin ei puututa. Siinä esitetään, että rikkomuksiin reagoitaisiin asteittain alkaen Naton neuvoston ja kyseessä olevan maan keskusteluilla ja päättyen maan sulkemiseen kumppanuuden ulkopuolelle. Edelleen muistiossa esitetään myös Naton ja muiden kansainvälisten järjestöjen yhteistyön tiivistämistä ihmisoikeuksien alalla.

Naton sihteeristössä pohditaan ajatusta uudesta, ns. toisen sukupolven rauhankumppanuudesta, jossa yhteistoimintakykyä ja jäsenyyteen valmentamista huomattavasti suurempi merkitys olisi koulutukseen ja reformien tukemiseen liittyvällä yhteistyöllä. Painopiste olisi muun muassa hyvän hallinnon periaatteiden juurruttaminen kumppanivaltioiden puolustus- ja turvallisuussektoreille, niiden toiminnan oikeudellisen pohjan ja säätelyn vahvistaminen, puolustushallintojen demokraattisen kontrollin parantaminen sekä transparenttien budjettiprosessien kehittäminen. Tavoitteena on edistää alueellista vakautta.

Sotilaallisella puolella suunnittelu- ja seurantaprosessin (*Planning and Review Process, PARP*) tarkoitus on arvioida ja kehittää rauhankumppanuusohjelmaan ilmoitettujen joukkojen yhteistoimintakykyä Nato-joukkojen kanssa sekä edistää avoimuutta ja tiedonvaihtoa puolustussuunnittelussa. PARP:n puitteissa määritellään prosessiin ilmoitetuille kriisinhallintajoukoille yhteistoimintakykyä kehittävät kumppanuustavoitteet mm. koulutuksen, varustamisen ja menettelytapojen suhteen. Suomella on yhteensä 56 kumppanuustavoitetta, jotka keskittyvät kansainväliisiin kriisinhallintatehtäviin tarjoamiemme joukkojen ja tiettyjen erityisosaamisalueiden yhteistoimintakyvyn parantamiseen. Kumppanuustavoitteet ja yhteistoiminta Naton kanssa ovat myös Suomen EU:n taisteluosastoihin osoittamien voimavarojen kehittämisen kannalta ensiarvoisen tärkeitä.

PfP-maiden kannalta keskeinen sotilaallisen yhteistoimintakyvyn kehittämisen instrumentti on vuonna 1999 Washingtonin huippukokouksessa hyväksytty operatiivinen voimavarakonsepti (*Operational Capabilities Concept, OCC*). Tavoitteena on uudistaa lähitulevaisuudessa OCC:tä siten, että joukkojen yhteensopivuuden arvioinnin lisäksi on mahdollista toteuttaa myös joukkojen suorituskyvyn arviointi (*OCC Evaluation and Feedback, OCC E&F*). Arvioinnin kautta kumppanimaiden joukot sertifioidaan kykeneviksi osallistumaan Naton kriisinhallintaoperaatioihin ja -harjoituksiin.

Suomen kahdenvälisessä rauhankumppanuusyhteistyössä keskeisellä sijalla ovat jatkossakin osallistuminen Nato-johtoisiiin kriisinhallintaoperaatioihin, yhteistoimintakyvyn ja sotilaallisten voimavarojen kehittäminen Naton ja EU:n kriisinhallintaoperaatioita varten, poliittinen dialogi sekä osallistuminen siviilivalmius- ja vakausyhteistyöhön. Vuonna 2004 Suomi hyväksyi yhteensä 55 kumppanuustavoitetta ja viime keväänä yhden uuden kumppanuustavoitteen, joka koskee kansainväliseen kriisinhallintaan osoitettujen joukkojen nopean toiminnan kykyjen kehittämistä. Seuraava neuvottelukierros uusien kumppanuustavoitteiden hyväksymisestä käydään keväällä 2006.

Suomen kannalta tärkeä asia on EU:n taisteluosastojen ja Naton nopean toiminnan joukkojen välinen toiminnallinen yhteys koulutuksen, harjoittamisen, arvioinnin ja sertifioinnin osalta. NRF-konsepti on Naton transformaation tärkeä työväline ja se muodostaa tavoitetaso, jonka mukaan kaikkia Naton käyttöön osoitettuja joukkoja kehitetään tulevaisuudessa. Koska useimmat EU-maat ovat myös Naton jäseniä, täysipainoinen osallistuminen niin Naton kuin EU:nkin toimeenpanemiin kriisinhallintaoperaatioihin (myös muihin kuin nopean toiminnan operaatioihin) tulee käytännössä edellyttämään yhteistoimintakykyä NRF-koulutuksen saaneiden joukkojen kanssa.

Naton muut kumppanuudet ja suhteet kolmansiiin maihin

Osana Naton globaalin roolin kehittämistä Natossa jatketaan olemassaolevien kumppanuuksien kehittämistä ja yhteistyöverkoston laajentamista. Tavoitteena on siirtyä nykyisestä maantieteellisestä luokittelusta (rauhankumppanuus, Välimeri-dialogi, Istanbulin yhteistyöaloite, kontaktimaat) kohti kunkin kumppanimaan yhteistyötoiveiden ja -kykyjen mukaan tapahtuvaa toiminnallista jaottelua. Ulkosuhdeverkoston kehittämisessä Välimeren ja Lähi-idän maiden kanssa kyse on ennenmuuta vakauspolitiikasta ja terrorismin vastaisesta yhteistyöstä. Nato haluaa myös syventää suhdetta samankaltaisen arvomaailman omaaviin, turvallisuutta tuottaviin ja kriisinhallintaoperaatioihin osallistuviin valtioihin. Tällaisia maita ovat esimerkiksi Australia, Uusi-Seelanti, Japani ja Argentiina. Uudistyö on tarkoitus käynnistää vuoden 2006 huippukokouksessa, jolloin toimeenpanoon voitaisiin ehkä ryhtyä v. 2008 alkaen.

Liittokunnan ja Venäjän välinen sopimus yhteistyöneuvoston (*Nato-Russia Council, NRC*) perustamisesta hyväksyttiin yhteisessä huippukokouksessa Roomassa 28.5.2002. NRC on keskittynyt erityisesti terrorisminvastaisen toiminnan kehittämiseen, Afganistanin huumeongelman ratkaisemiseen sekä Natomaiden ja Venäjän sotilaallisen yhteistyön lisäämiseen.

Naton ja Ukrainan erityissuhteiden muodollisena perustana on Naton ja Ukrainan välillä vuonna 1997 solmittu peruskirja, joka määrittelee keskeisimmät yhteistyöalat ja luo pohjan Nato-Ukraina -komission (*NATO-Ukraine Commission, NUC*) yhteistyölle. NUC:in puitteissa Nato ja Ukraina ovat sopineet ns. tehostetun dialogin (*Intensified Dialogue*) aloittamisesta. Tehostettuun dialogiin kuuluvat mm. NATOn ja Ukrainan välisen poliittisen dialogin tiivistäminen, puolustusreformiin liittyvän yhteistyön lisääminen, Ukrainan demokraattisten instituutioiden kehittämistä tukevat toimet sekä tehostettu NATO-Ukraina-yhteistyön julki suuskuvan kehittäminen. Natossa pidetään hyvinkin mahdollisena, että Ukraina kutsutaan NATO:n jäsenyysvalmennusohjelmaan jo keväällä 2006.

Välimeri-dialogi (*Mediterranean dialogue, MD*) perustettiin v. 1994 samaan aikaan rauhankumppanuuden kanssa. Tällä hetkellä dialogiin osallistuu seitsemän maata: Egypti, Israel, Mauritania, Marokko, Jordania, Tunisia ja Algeria. - Toinen Lähi-itää ja erityisesti Persianlahden maita koskeva yhteistyöaloite (*Istanbul Co-operation Initiative, ICI*) esiteltiin Istanbulin huippukokouksessa v. 2004. Aloite mahdollistaa poliittisen dialogin ja sotilaallisen yhteistyön. Tähän mennessä ICI:n toimintaan ovat ilmoittautuneet mukaan Bahrain, Kuwait, Qatar ja Yhdistyneet Arabiemiraatit. Naton tarkoituksena on vuoden 2005 aikana räätälöidä yksityiskohtaisempi kahdenväliseen yhteistyöhön perustuva suunnitelma ICI-maiden kanssa. Esim. terrorismin torjunnan osalta suunnitellaan tiedustelutietojen vaihtoa. ICI-mailla on myös mahdollisuus osallistua joihinkin harjoituksiin ja kriisinhallintaoperaatioihin.

Naton uuteen globaaliin rooliin liittyy myös pyrkimys tiivistää suhteita muihin kansainvälisiin järjestöihin, etenkin YK:iin ja EU:iin sekä tapauskohtaisesti luovuttaa resursseja muiden toimijoiden käyttöön (mm. Naton esikuntien suunnittelu- ja johtamisjärjestelmät, koulutus sekä strateginen ilma- ja merikuljetuskyky). Myös Naton huoltovirasto NAMSA (*Nato Maintenance and Supply Agency*) ja ETYJ ovat aloittaneet yhteistyön ylijäämäaseiden, ammusten, räjähteiden tms. sotilasmateriaalin tuhoamiseksi etenkin IVY-maissa.

Transatlanttiset suhteet sekä EU-Nato -yhteistyö

EU-Nato -yhteistyö rajoittuu virallisella poliittisella tasolla Berlin+ -kehikkoon eli yhteistoimintaan kriisinhallintaoperaatioissa. EU/Nato-voimavaratyöryhmä kokoontuu säännöllisesti, mutta tulokset ovat jääneet vaatimattomiksi. Toisaalta, vaikka korkean tason poliittinen yhteistyö ei etene, operatiivinen kanssakäyminen epävirallisella tasolla toimii hyvin tyydyttävästi.

Ehdotus EU:n ja Naton strategisen vuoropuhelun tiivistämisestä osana järjestöjen välisen suhteen elvyttämistä kuuluu pääsihteerin de Hoop Schefferin keskeisiin uudistusehdotuksiin. Hänen arvionsa mukaan kylmän sodan aikana järjestöjen välinen työnjako oli selvä, mutta uusiin uikiin vastaaminen edellyttää poliittisten ja sotilaallisten keinojen erilaisia yhdistelmiä, jolloin onnistuminen edellyttäisi EU:n ja Naton tiivistä yhteistyötä. Pääsihteerin arvion mukaan esimerkiksi terrorismin vastaisessa työssä ja joukkotuhoukaseisiin liittyvissä kysymyksissä olisi paljon käyttämätöntä yhteistyöpotentiaalia.

Natossa uskotaan transatlanttisen vuoropuhelun vahvistuvan, mikäli Nato- ja EU-maiden ulkoministerit voisivat keskustella ajankohtaisista turvallisuuspoliittisista kysymyksistä edes epävirallisesti. Ensimmäinen tapaaminen YK:n yleiskokouksen yhteydessä sujui amerikkalaisten ja useiden muidenkin tahojen arvion mukaan vähintään tyydyttävästi. Belgia isännöi seuraavan tapaamisen 7.12.2005 Naton ja EAPC:n ulkoministerikokousten alla.

Toistaiseksi on epäselvää, pyritäänkö epävirallisten EU-Nato -kokousten järjestämiseen säännölliseltä vuoropohjalta vai päädytäänkö ratkaisuun järjestää kokouksia vain, mikäli agendalla on jotakin painavaa keskusteltavaa. Varaudumme kuitenkin siihen, että vastaavanlaisia kokouksia järjestetään myös Suomen EU-puheenjohtajuuskaudella.

Naton siviilivalmiussektori

Naton ja EAPC:n siviilivalmiussektorin tehtäviin kuuluu tuki Naton kriisinhallintaoperaatioille ja kansallisille viranomaisille kriisitilanteissa sekä siviiliväestön suojeleminen erilaisissa katastrofeissa. Siviilivalmiusyhteistyö kattaa elintärkeiden hyödykkeiden sekä palveluiden logistiikkaan, infrastruktuuriin ja huoltovarmuuden valmiussuunnitteluun liittyvät toiminnot. Suunnittelussa otetaan entistä kattavammin huomioon siviiliväestöön ja yhteiskunnan elintärkeään infrastruktuuriin kohdistuvan, joukkotuhoukasein suoritettujen terrori-iskun mahdollisuus.

Naton siviilivalmius muodostuu kansallisista toimenpiteistä ja voimavaroista, joiden käytöstä kukin maa päättää tapauskohtaisesti. Poikkeuksena on Naton Euro-atlanttinen pelastuspalvelun koordinaatikeskus (EADRCC), joka on yhteinen voimavara. Keskus perustettiin v. 1998 hallinnoimaan katastrofien torjuntaa ja jälkihoitoa. Nato on tarjonnut keskuksen kautta kuljetuskapasiteettiaan myös kumppaneiden käyttöön mm. hirmumyrsky Katrinan ja Pakistanin maanjäristyksen yhteydessä.

Suomi on osallistunut v. 1997 alkaen aktiivisesti siviilivalmiussuunnittelun yhteistyöhön EAPC:n puitteissa. Suomea edustaa siviilisektorin työskentelyssä kunkin toimialan ammattiministeriö. Suurin osa yhteistyöstä liittyy liikenne- ja viestintäministeriön, sisäasiainministeriön ja kauppa- ja teollisuusministeriön alaisen Huoltovarmuuskeskuksen toimialaan. Siviilivalmiussektori on kumppaneille lähes kokonaan avoin ja eräs nopeimmin kasvavista yhteistyösektoreista, jossa Suomen kaltaisten kehittyneiden maiden odotetaan

tukevan vähemmän kehittyneitä kumppaneita. Esimerkiksi Suomen pelastuspalvelujärjestelmä ja valmiudet yhteiskunnan elintärkeiden toimintojen suojaamiseen ovat saaneet myönteistä huomiota myös Naton jäsenmaissa. EADRCC:n toimintaan Suomi osallistuu mm. tarjoamalla asiantuntijoita keskuksen käyttöön sekä osallistumalla harjoituksiin.

Naton terrorismin vastainen toiminta

Naton terrorismin vastainen toiminta painottuu sotilaallisen kriisinhallinnan avulla toteutettavan ääriilikkeiden toiminnan estämisen ja vaikeuttamisen ohella erityisesti Nato-johtoisten joukkojen suojaamiseen terrorismilta operaatioalueilla. Lisäksi Nato pyrkii edistämään laaja-alaisesti terrorismin torjunnassa tarvittavien voimavarojen kehittämistä. Nato on myös tukenut suurten kansainvälisten tapahtumien, kuten Ateenan olympialaisten turvatoimia isäntämaan pyynnöstä. Natossa keskustellaan edelleen mahdollisuuksista ottaa tulevaisuudessa laajempaa vastuuta myös Nato-maiden yhteiskuntien elintärkeiden toimintojen ja väestöjen suojaamisessa, samalla kun järjestö kehittää valmiuksia joukkotuhoukseiden vaikutukselta suojautumiseen, tietoverkkojen suojaamiseen ja ohjuspuolustukseen. Naton toiminnassa korostuu yhä enemmän yhteistyö muiden kansainvälisten organisaatioiden, kuten esimerkiksi EU:n ja YK:n kanssa. Terrorismin vastainen toiminta on myös Nato-Venäjä -yhteistyön näkyvin osa-alue.

Naton kesäkuussa 2004 pidetyssä Istanbulin huippukokouksessa hyväksyttiin lista Naton terrorisminvastaisten toimien kehittämisestä. Näihin toimiin kuuluvat mm. terrorismi-aiheisten konsultaatioiden lisääminen, Välimeren terrorisminvastaisen merivalvontaoperaation kehittäminen terrorismin vastaisen toiminnan välineenä, tuki ISAF:lle ja Balkanin operaatioille, ilmatilanvalvonta ja tuki suurille kansainvälisille tapahtumille, kyky joukkotuhoukseilta suojautumiseen sekä kumppanimaiden entistä tiiviimpi kytkeminen terrorisminvastaiseen toimintaan siviilivalmussektorin ja ns. PAP-T:n (*Partnership Action Plan on Terrorism*) kautta. Kumppanuusmaille suunnatun ohjelman yhteistyöalueita ovat konsultaatioiden ja tietojenvaihdon tehostaminen, terrorismin vastaisen toiminnan valmiuksien tehostaminen, tuen ja toimintamahdollisuuden epääminen terroristiryhmiltä, yhteiskuntien kriisinsietokyvyn kehittäminen sekä kumppanuusmaiden avustaminen. Kumppanimaat osallistuvat toimintaan vapaaehtoisuuden pohjalta.

Suomi on osallistunut aktiivisesti PAP-T:n toteuttamiseen. Suomi on mm. lupautunut isännöimään v. 2008 pidettävän kansainvälisen joukkotuhoukseiden jälkiseurausten hallintaan liittyvän harjoituksen osana PAP-T:n toimeenpanoa.

LIITE:

Naton päätöksentekojärjestelmä kaaviokuvana
(<http://www.nato.int/docu/handbook/2001/hb070101.htm>)